

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2022-1-2>

Яремко Л.А.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародних економічних відносин
Львівського торговельно-економічного університету

Яремків В.Г.

магістрант
Львівського торговельно-економічного університету

Yaremko Larysa

Doctor of Economics, Professor,
Professor at the Department of International Economic Relations,
Lviv University of Trade and Economics

Yaremkiw Vasyi

Master,
Lviv University of Trade and Economics

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ДЕРЖАВАМИ

STRATEGIC PARTNERSHIP AS A PREREQUISITE FOR THE DEVELOPMENT OF FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BETWEEN STATES

У статті розглянуто стратегічне партнерство як інструмент зовнішньої політики і важливий складник дво- та багатосторонніх відносин між державами. Прослідковано історію виникнення поняття, витоки й засади формування цієї форми міжнародно-правової взаємодії. Визначено критерії стратегічного партнерства та розглянуто певні чинники, які варто брати до розгляду, звертаючись до формату відносин як стратегічних між країнами. Досліджено історію застосування інструменту стратегічного партнерства у практиці зовнішньої політики України: етапи, сучасний стан, думки експертного середовища, нормативна база. Значну увагу приділено аналізу світового досвіду застосування цього інструменту в практиці сучасних міжнародних відносин. Розглянуто форми стратегічного партнерства, що сформувалися на практиці, а також потенційні підходи до використання інструменту стратегічного партнерства в системі міждержавних відносин України.

Ключові слова: стратегічне партнерство, взаємодія, союз, інструмент зовнішньої політики, стратегія.

Рассмотрено стратегическое партнерство как инструмент внешней политики и важная составляющая двух- и многосторонних отношений между государствами. Рассмотрены история возникновения термина, истоки и основы формирования этой формы международно-правового взаимодействия. Определены критерии стратегического партнерства и рассмотрены определенные факторы, которые следует принимать во внимание, обращаясь к формату отношений как стратегических между странами. Исследована история применения инструмента стратегического партнерства в практике внешней политики Украины: этапы, современное состояние, мнения экспертной среды, нормативная база. Значительное внимание уделено анализу мирового опыта применения этого инструмента в практике современных международных отношений. Рассмотрены сформировавшиеся на практике формы стратегического партнерства, а также потенциальные подходы к использованию инструмента стратегического партнерства в системе межгосударственных отношений.

Ключевые слова: стратегическое партнерство, взаимодействие, союз, инструмент внешней политики, стратегия.

The article presents an investigation of the strategic partnership phenomenon as an instrument of foreign policy and international relations and an important part of bilateral and multilateral relations between states. The history of the origin of the term, origins and principles of formation of this form of international legal cooperation is considered. The author's approach includes the explication of the criteria and functions of strategic partnerships in international relations and certain factors that should be taken into account when referring to the format of relations as strategic between countries. The history of application of the strategic partnership instrument in the practice of Ukrainian foreign policy is studied: stages, current state, opinions of the expert community and regulatory framework. Much attention is paid to the analysis of world experience in the application of this tool in the practice of modern international relations. Forms of strategic partnership based on practice are considered. Potential approaches to the use of the instrument of strategic partnership in the system of interstate relations of Ukraine are considered. Given the growing importance of this instrument of foreign policy, Ukraine should clearly outline the basic approaches to forming a network of strategic partnership. The adoption of the National Security Strategy (September 2020) and the Foreign Policy Strategy of Ukraine (August 2021) was significant for Ukraine's foreign policy. These documents for the first time at the official level defined the list of strategic partners of Ukraine. The main goal of the strategic partnership is to solve economic problems. After the beginning of the Russian aggression, another sphere of cooperation within the strategic partnership became important – defense and security, which according to domestic experts should become decisive. It is most clearly stipulated in the Ukraine-US Strategic Partnership Charter of November 10, 2021. Emphasis is placed on the fact that strategic partnership relations do not always have only positive consequences. Among the risks: potential conflicts that may be due to changes in strategic interests, cultural differences, non-compliance by participants with the basic principles of partnership along with equality. The conflict between Ukraine and Russia is an illustrative example, which was one of the first to be declared a strategic partner of our country. Thus, finding strategic partners is an ambiguous process. On the one hand, a clear long-term strategy is needed, and on the other hand, the ability to assess and respond to changing circumstances in partner countries and in the international arena.

Keywords: *strategic partnership, cooperation, union, foreign policy instruments, strategy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Відносини стратегічного партнерства є одним із впливових інструментів зовнішньої політики країни, що активно використовується провідними державами та інтеграційними об'єднаннями. Кожна країна світу прагне до встановлення довготривалих відносин з іншими країнами, міжнародними та регіональними організаціями на взаємовигідних умовах. Серед зовнішніх партнерів виділяється група держав, відносини з якими визнаються як особливо важливі. Для характеристики розвитку таких відносин і відокремлення їх від стосунків з іншими суб'єктами міжнародного життя стало використовуватися таке поняття, як «стратегічне партнерство».

У нормативних документах України відсутні чіткі критерії та підходи до визначення поняття стратегічного партнерства, що має наслідком як розбіжності у його дефініціях на практиці, так і надмірне розширення кола «стратегічних партнерів» України, чисельність яких в окремі роки нараховувала до 40 країн. Це ускладнює формування важливих для країни мережі партнерів та механізмів взаємодії з ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Проблематика стратегічного партнерства у сучасній науковій політичній літературі розглядається такими дослідниками, як Л. Чекаленко, Г. Шелест, В.Г. Герасимчук, С.В. Толстов, Б.О. Парахонський, Г.М. Яворська, І.І. Жовква та ін., у працях яких значна увага приділялася питанням дефініції категорії та критеріям щодо такого типу відносин, очікувань щодо країн-партнерів. У дослідженні Г. Шелест узагальнено нормативну базу України у сфері стратегічного партнерства та порушено проблеми узгодження позиції науковців та представників державних структур щодо цього питання. Низку праць присвячено характеристиці та історіографії

відносин незалежної України з партнерами, яким у різні періоди надавався особливий статус.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аспект досліджуваної у статті проблеми, стосується сучасного стану та перспектив стратегічного партнерства як важливого інструменту налагодження взаємовідносин між політичними акторами саме для України.

Формулювання цілей (постановка завдання). Метою статті є узагальнення підходів до стратегічного партнерства, що склалися у вітчизняній та світовій практиці, та перспектив застосування цього інструменту зовнішньої політики у сучасних міжнародних відносинах. Запропоновано авторське бачення критеріїв та функцій стратегічного партнерства, що можуть мати застосування у практиці міждержавних відносин України.

Передбачається виконання таких завдань: показати роль стратегічного партнерства як важливого інструменту зовнішньої політики держави; узагальнити моделі стратегічного партнерства, що склалися у світовій практиці; показати напрями еволюції відносин стратегічного спрямування у зовнішній політиці України; сформулювати пропозиції щодо критеріїв надання іншим країнам статусу стратегічних партнерів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Поняття «стратегічне партнерство», що набуло поширення у системі сучасних міжнародних відносин, було запозичено зі сфери підприємництва і набуло поширення й у сфері міждержавних відносин, де вперше згадується у 1992 р. для характеристики американо-турецьких відносин [1]. Загалом термін партнерства передбачає: участь сторін у спільній справі, узгодження дій учасників у процесі діяльності, рівноправність учасників та взаємови-

гідність співробітництва. Цей тип відносин виникає як наслідок довготривалих зв'язків, що є взаємовигідними для сторін та передбачають синергетичний ефект від співпраці, шляхом використання ресурсів один одного для досягнення спільних цілей і закріплюються певними угодами. Відповідно, виникають різні форми стратегічного партнерства – від укладення альянсів до менш фіксованих форм, які визначаються ситуативним збігом інтересів [2]. Характерним для цього типу відносин є співпраця слабших підприємств (держав) із більш потужними з метою посилення свого ресурсного потенціалу та іміджу. Важливим аспектом є те, що така форма співпраці не передбачає юридичного закріплення тісних зв'язків, які могли б мати наслідком поглинання сильнішою стороною.

Слід наголосити на відмінностях та перевагах відносин стратегічного партнерства порівняно з укладанням союзу. У першому випадку відсутнє правове закріплення відносин, які не носять обов'язкового характеру, тоді як союзницькі відносини більш надійні і чіткі щодо зобов'язань сторін. Таким чином, формується гнучка форма співробітництва, яка передбачає можливість внесення коректив у стосунках залежно від зміни міжнародної ситуації чи напрямів зовнішньої політики зацікавлених країн. Це полегшує і спрощує умови для налагодження співробітництва, що особливо важливо для країн, що лише розпочинають формування мережі партнерських відносин.

Інструмент стратегічного партнерства передбачає взаємодію у довгостроковому періоді на таких засадах [2]: кожна сторона самостійно визначає свої цілі та бажані результати співробітництва; цілі сторін і шляхи їх реалізації не суперечать одна одній; у кожній зі сторін є брак певних можливостей чи ресурсів, без яких неможливо досягнути результату; кожен учасник готовий поділитися з партнером задля реалізації запланованого; співпраця є рівноправною (за наявності відносин домінування пріоритетними стануть цілі домінуючої сторони); сторони мають чіткі та зрозумілі одна одній цілі та засоби їх реалізації.

Незважаючи на широке використання терміна «стратегічне партнерство», так і немає чіткого визначення та критеріїв як у вітчизняній, так і в зарубіжній теорії та практиці міжнародних відносин [3, с. 62].

Серед дефініцій поняття стратегічного партнерства найбільш поширене визначення запропонували Б. Парахонський та Г. Яворська. Вони розглядають стратегічне партнерство як систему взаємодії держав, яка базується на визнанні взаємних цінностей, високому рівні співробітництва у певних сферах, обопільній зовнішньополітичній підтримці, зокрема в рамках міжнародних організацій, узгодженні позицій у кризових ситуаціях та під час вирішення конфліктів на міжнародному рівні [4]. Цей інструмент зовнішньої політики дає змогу об'єднати зусилля країн та скористатися допомогою ззовні для вирішення спільних проблем, розвитку національних економік, отримання доступу до сучасних технологій, розширення торговельних відносин, співробітництва у сфері безпеки та ін., що дає змогу посилити позиції на міжнародній арені.

Стратегічне партнерство, на думку українського науковця Л.Д. Чекаленко, є вищою сходинкою спів-

робітництва порівняно зі звичайними відносинами і виникає між партнерами, які мають схожі цінності, національні інтереси, визнають очевидність і необхідність тенденції динамічного зростання двостороннього товарообороту, поглиблення співпраці [5]. Важливе уточнення А. Анджапарідзе, що це – відносини, націлені на довгострокову перспективу і визначаються життєво важливими для країн цілями, зазвичай не в одній, а в кількох важливих сферах, і обов'язково передбачають наявність спільних підходів у базових напрямках міжнародної політики [6, с. 79].

В Україні стратегічне партнерство як інструмент зовнішньої політики почав застосовуватися за часів другого Президента України Л. Кучми в рамках стратегії багатовекторності. Стратегічне партнерство в Україні пройшло чотири етапи становлення [3, с. 64]:

- на першому етапі (1991–1994 рр.) закладалися підвалини використання даного інструмента в дипломатичній практиці України;

- на другому етапі (1994–2005 рр.) мало місце масштабне проголошення стратегічних партнерів, кількість яких сягнула двох десятків країн;

- на третьому етапі (2005–2010 рр.) відбувалася опосередкована верифікація відносин стратегічного партнерства, коли результати дипломатичної діяльності засвідчували належність тієї чи іншої держави до категорії стратегічних партнерів України (США, Польща, Литва, Грузія, ЄС, НАТО);

- на четвертому етапі (2010–2014 рр.) відносини стратегічного партнерства продовжували «роздвоюватися» між ЄС і Росією з оглядом на США, на другому плані – пролонгація співробітництва з формально визнаними стратегічними партнерами (Німеччина, Польща, Канада, Азербайджан), на третьому плані – оголошення активізації відносин із представниками групи країн, що розвиваються прискореними темпами (Бразилія, Китай, Туреччина), на четвертому плані – інші країни.

Можна виділити п'ятий етап, який має відлік від початку російської агресії, коли довелося розірвати стосунки з країною, яка однією з перших була проголошена стратегічним партнером, – Росією. В експертному середовищі та державних інституціях розпочалася нова хвиля дискусій стосовно застосування цього інструменту міжнародної політики і перегляду вимог до країн, що отримують статус стратегічних партнерів [1; 2; 5; 11; 14; 15].

Узагальнюючи практичний досвід побудови відносин стратегічного партнерства, розрізняють формальне та реальне стратегічне партнерство. Реальне партнерство передбачає практичні кроки щодо реалізації поставлених завдань, при цьому країни готові йти одна одній на поступки. Формальним стратегічним партнерством можна назвати таке партнерство, що декларується, але фактично не реалізовується. Це означає, що країни підписали договір або меморандум, у якому закріплено умови та сфери стратегічного партнерства, але фактично цей договір не виконується або проводяться виключно формальні зустрічі. Підписання такого договору переслідувало виключно політичні інтереси. Прикладом цього є проголошення в кінці 90-х років стратегічного партнерства України з дев'ятнадцятьма державами.

На початку 2000-х років Україна назвала своїми стратегічними партнерами майже 40 країн. Як правило, та чи інша держава ставала стратегічним партнером України після усних заяв вищих посадових осіб за результатами двосторонніх візитів, тому «більшість проголошених у такий спосіб номінальних стратегічних партнерів ними не стали в реальності» [6, с. 79]. Цей термін уживався як синонім позначень «важливий», «пріоритетний», а часто характеризував потенційні умови співробітництва, а не їх фактичний стан [6, с. 78].

На відміну від союзницьких відносин цей інструмент не передбачає зобов'язань сторін на засадах міжнародного права. Водночас широко й ефективно використовується у світовій практиці, даючи можливість країнам реалізувати значне коло завдань. Дослідники відзначають такі форми стратегічного партнерства, що склалися у світовій практиці [2; 7, с. 36]:

1. Як форма маскування союзницьких відносин, коли в рамках угоди про стратегічне партнерство сторони, акцентуючи увагу на другорядних цілях, приховують свої базові інтереси. Так в американо-ізраїльських угодах про «стратегічне співробітництво» не вказується чітких зобов'язань щодо оборони і безпеки «з політичних міркувань» [1]. У рамках ОДКБ статус союзників Росії, яким надаються військові гарантії безпеки, мають лише Білорусь та Узбекистан, тоді як решта країн, у тому числі Казахстан, мають статус стратегічних партнерів, що, однак, не перешкодило вводу в країну «миротворців».

2. Установлення відносин сторін для досягнення спільних цілей, прикладом якого є успішне об'єднання зусиль країн у рамках Вишеградської групи для адаптації до вимог членства, а згодом і вступу до ЄС та НАТО. Такими могли б стати відносини України та Грузії з огляду на спільне пострадянське минуле та наміри отримання членства у цих структурах.

3. Співробітництво між потужними державами, які встановлюють форми та напрями співробітництва поза межами зобов'язань союзів та інтеграційних об'єктів, у яких вони знаходяться (партнерські відносин окремих країн ЄС, зокрема Німеччини, Франції, Італії, Польщі, з країнами, що не є учасницями інтеграційного об'єднання, – Росією, Україною тощо).

4. Відносини між потужними регіональними гравцями з метою зміни міжнародної системи чи врівноваження впливу в регіоні іншої країни. Напрямок набуває значного поширення у сучасних міжнародних відносинах. Яскравим прикладом цього є співпраця між Росією та Китаєм, які в рамках існуючих партнерських відносин починають розроблення концепції морського стратегічного партнерства, оскільки освоєння Світового океану є важливим завданням для обох країн [8]. Програма достатньо масштабна. Передбачається спільна діяльність в Індо-Тихоокеанському регіоні, де знаходяться чотири із шести найбільших економік світу (Китай, Індія, США та Японія) і де певною мірою вже сформувалася співдружність США з Японією, Австралією та Південною Кореєю. Іншим важливим напрямом спільної діяльності стає Арктичний регіон, який стрімко набуває

значення у сфері безпеки, освоєння енергетичних ресурсів і, потенційно, міжнародних перевезень. Це дасть змогу країнам «укріпити свої позиції і посилити вплив ... і більш ефективно відстоювати національні інтереси» [8]. Цій меті слугують і відносини стратегічного партнерства Росії та Індії.

5. Коли велика держава, що є центром сили, встановлює партнерські відносини з країнами різних регіонів, що зможуть представляти там її інтереси. Цей тип відносин характерний для США, зокрема американо-турецьких відносин, для характеристики яких уперше у сфері міжнародної політики згадується термін «стратегічне партнерство» (1992 р.) [1].

6. «Асиметричного стратегічне партнерство». Для цього типу відносин характерним є встановлення партнерства за домінантності однієї зі сторін. У цій ситуації є небезпека, що інтереси сильнішої сторони реалізовуватимуться у першу чергу.

Часто стратегічне партнерство складно зарахувати до певної моделі однозначно. Певний вид співробітництва може відноситися до декількох моделей одночасно, а з часом моделі можуть чергуватися, змінюючи одна одну [2; 7].

Цей інструмент розвивається і набуватиме нових форм і цілей. Яскравим прикладом цього є морське стратегічне партнерство між Китаєм та Росією, метою якого є «освоєння Світового океану» [8]. Можливо, тому окремі дослідники вважають, що впровадження та поширення терміна «стратегічне партнерство» може вказувати на процеси протистояння на зразок «холодної війни», коли країни гуртувалися навколо потужних держав [1].

Зважаючи на зростаючу важливість цього інструменту зовнішньополітичних відносин Україні, слід чітко окреслити базові підходи до формування мережі стратегічного партнерства. Знаковим для зовнішньої політики України стало прийняття Стратегії національної безпеки (вересень 2020 р.) [9] та Стратегії зовнішньополітичної діяльності України (серпень 2021 р.) [10]. Ці документи вперше на офіційному рівні визначили перелік стратегічних партнерів України (табл. 1).

Поява цих документів з особливою гостротою поставила проблему визначення критеріїв, за якими співробітництво з країнами отримує статус стратегічного партнерства, та визначення на офіційному рівні видів партнерських відносин, адже у зазначених стратегіях типи співробітництва з країнами мають різні тлумачення: «стратегічне партнерство», «глобальне партнерство», «особливе партнерство», «всебічне співробітництво», «пріоритетний стратегічний характер» відносин без їх визначення та характеристики. Також очевидне неспівпадіння переліку країн, відносини з якими визнано стратегічними в обох стратегіях. Слід погодитися з Г. Шелест, що без максимально чіткого визначення критеріїв стратегічного партнерства або хоча б виразного пояснення, чим один тип партнерства відрізняється від іншого, Україні буде важко не лише визначити свої пріоритети у сфері зовнішньої політики, а й, що важливіше, донести їх до своїх стратегічних партнерів. Водночас важливо, щоб і наші партнери вважали такі відносини стратегічними [11].

Укладання двостороннього партнерства та обсяг торгівлі між основними стратегічними партнерами України, 2020 р.

	Стратегічні партнери України	Відповідно до «Стратегії національної безпеки України» 2020 р.	Відповідно до «Стратегії зовнішнь-політичної діяльності України» 2021 р.	Заява/декларація про стратегічне партнерство або загальна угода, у якій відносини визначаються як стратегічні	Обсяг торгівлі, млн дол. США, 2020 р.
1.	Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії	всебічне співробітництво	пріоритетний стратегічний характер	Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії (08.10.2020)	2 547,3
2.	Федеративна Республіка Німеччина	всебічне співробітництво	пріоритетний стратегічний характер	-	8 267,7
3.	Французька Республіка	всебічне співробітництво	пріоритетний стратегічний характер	-	2 374,2
4.	Литовська Республіка	стратегічне партнерство		Спільна декларація про розвиток стратегічного партнерства між Україною та Литовською Республікою на період 2020-2024 рр. (27.11.2019)	1 345,9
5.	Республіка Польща	стратегічне партнерство		Спільна декларація Президента України і Президента Республіки Польща (25.06.1996)	8 057,4
6.	Турецька Республіка	стратегічне партнерство		Спільна декларація про створення Стратегічної ради високого рівня між Україною та Туреччиною (25.01.2011)	5 436,9
7.	Азербайджанська Республіка	стратегічне партнерство		Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Азербайджанською Республікою (16.03.2000)	729,2
8.	Грузія	стратегічне партнерство		Декларація про встановлення стратегічного партнерства (18.07.2017)	572,4
9.	Японія		Глобальне партнерство	Спільна заява України і Японії про нове партнерство у 21-му столітті (21.07.2005)	1 277,7
10.	Китай		стратегічна роль	Декларація про встановлення і розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР (20.06.2011)	15 739,8
11.	Бразилія		стратегічна роль	Спільна декларація Президента України В. Ющенка та Президента Федеративної Республіки Бразилія Л.І.Л. да Сілва (02.12.2009)	2 807,3
12.	США	всебічне співробітництво	пріоритетний стратегічний характер	Хартія Україна – США про стратегічне партнерство (19.12.2008). Оновлена версія (10.11.2021)	6 006,4
13.	Канада	всебічне співробітництво	особливе партнерство	Спільна декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою (31.03.1994)	403,7

Джерело: складено автором за [9; 10]

Здебільшого метою стратегічного партнерства є вирішення економічних проблем, і партнерські відносини фахівці рекомендували укладати за критеріями збігу засадничих рис розвитку країн, взаємозалежності та доповнюваності економік обох держав, перспективами розв'язання ресурсних проблем країни, розширення ринку збуту товарів тощо.

Після початку російської агресії важливим став ще один напрям співробітництва в рамках стратегічного партнерства – оборони і безпеки, який, на думку вітчизняних фахівців, має стати визначальним. Найбільш чітко він обумовлений у Хартії «Україна – США про стратегічне партнерство» (2008 р.) і став основною темою оновленої Хартії стратегічного партнерства Україна – США від 10 листопада 2021 р., у рамках якої США збільшують підтримку України у протидії російській агресії та готовність розширювати безпекову та оборонну взаємодію з Україною [12].

Важливим здобутком української дипломатії є Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії (08.10.2020), яка охоплює питання зовнішньоторговельного співробітництва, та підтримка України щодо проблем відновлення Донбасу, зокрема відбудови економіки та інфраструктури звільнених територій і реалізації соціальних програм [13].

Проблематика визначення критеріїв такого типу відносин активно обговорюється у вітчизняному науковому середовищі. Дослідники дійшли згоди щодо таких принципів, як: [7; 14: 15]: спільна зацікавленість сторін у співпраці, наявність більше ніж одного напрямку співробітництва; взаємне визнання характеру стосунку як стратегічного, закріпленого у двосторонніх документах; узгодження стратегічно важливих напрямів співробітництва, досягнення яких можливе лише за умови взаємного співробітництва; відмова від дискримінації чи ультимативних дій, готовність іти на поступки та компроміси; довгостроковий характер партнерських стосунків; спільна система цінностей і поглядів щодо політичної системи партнерів на розвиток міжнародних відносин; наявність інструментів та механізмів реалізації заявлених цілей; висока ефективність стратегічного партнерства на рівні держави, регіонів, бізнесу, пересічних громадян обох країн.

Однак після початку військових дій і тривалої військової агресії до критеріїв відносин дослідники пропонують укладати відносини стратегічного партнерства, урахувавши додаткові умови [11]: ступінь уразливості стратегічного партнерства до зміни політичних еліт; наявність угод про вільну торгівлю; сприяння боротьбі з російською агресією: запровадження санкцій проти РФ; надання допомоги, підтримка у міжнародних організаціях; наявність угод у сфері безпеки та військово-технічного співробітництва.

Вибір стратегічних партнерів залежить від стратегічного розвитку держави, який зумовлений її національними інтересами та способом їх виконання. Ці відносини можуть набувати життєвого значення для розвитку нашої держави. Серед ключових сфер і напрямів стратегічного партнерства України вітчизняні дослідники виокремлюють такі [6; 11]:

– економічна сфера: значна частка країни-партнера в обсягах зовнішньої торгівлі, інвестиційна діяльність та спільні проекти у важливих для обох країн видах діяльності, технологічному обміні, наявність угод про вільну торгівлю тощо;

– енергетична сфера: частка країни у спільній торгівлі енергоносіями, сприяння розвитку українського ПЕК, диверсифікації джерел поставок енергоносіїв в Україну, спільна участь у міжнародних проєктах у сфері енергетики, отримання нових технологій;

– політична сфера передбачає спроможність держави-партнера сприяти просуванню стратегічних інтересів України на міжнародній арені; важливо, коли країна-партнер може надати підтримку під час прийняття рішень міжнародними організаціями; сприяння розвитку регіонального співробітництва;

– військова сфера передбачає надання Україні військової допомоги, сприяння зміцненню обороноздатності країни, здатності власними силами локалізувати можливий військовий конфлікт.

Визначившись із критеріями, доцільно проаналізувати відносини України з партнерами, що визначені як стратегічні, з метою виявити, наскільки фактичний стан відносин співпадає з теоретичними підходами, та уточнення самих критеріїв стратегічного партнерства. Для цього варто здійснити прагматичний аналіз довірливо-правової бази та оцінки реальності укладених угод та інструментів їх реалізації; наявність чи можливість формування спільних механізмів двостороннього співробітництва; визначити фактичний стан відносин щодо вибраного напрямку та шляхи його подальшого розвитку.

Важливо визначити, що для країни означає стратегічне партнерство. Так, у практиці європейської політики стратегічне партнерство трактується як «приналежність до клубу для обраних» і окреслюється чіткими двосторонніми документами. Для інших важливих партнерів застосовують інші визначення, наприклад «асоційоване партнерство», «партнерство та співробітництво», «східне партнерство» тощо [14, с. 10]. Такий досвід доцільно запозичити й Україні.

При цьому слід мати на увазі, що відносини стратегічного партнерства не завжди мають лише позитивні наслідки. Серед ризиків: потенційні конфлікти, що можуть бути зумовлені зміною стратегічних інтересів, культурними відмінностями, недотримання учасниками основного принципу партнерських відносин – рівноправності. Так, показовим є військовий конфлікт України з Росією, яка однією з перших була проголошена стратегічним партнером нашої країни.

Таким чином, пошук стратегічних партнерів – це неоднозначний процес. З одного боку, необхідна чітка довгострокова стратегія, а з іншого – вміння оцінити та реагувати на мінливі обставини подій у країнах-партнерах та на міжнародній арені. Розвиток стратегічних відносин має стати важливим складником зусиль української дипломатії та державних інституцій.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок. Відносини України зі своїми стратегічними партнерами є важливим складником її

зовнішньополітичної діяльності. Залучення України в систему стратегічних відносин із провідними державами світу свідчить про значущість нашої країни як міжнародного актора.

Визначення Україною стратегічних партнерів має базуватися на напрямах стратегічного бачення розвитку країни, її національних інтересів і засобів їх реалізації. Водночас проблематика підходів до застосування цього інструмента вимагає активізації зусиль на дослідницькому та державному рівнях. Визначення підходів до стратегічного партнерства важливе також з огляду на потенційні можливості перетворення партнерських відносин на союзницькі.

Узагальнення міжнародного досвіду дає змогу використати усталені підходи для визначення партнерських стосунків стратегічними та напрацювати власні з урахуванням зростаючих вимог до посилення проблем безпеки. Використання такого гнучкого інструмента дає змогу використати допомогу зовні для зміцнення міжнародного становища країни, відновлення економічного розвитку, розширення зовнішньоторговельних зв'язків та вирішення проблем безпеки. Стратегічне партнерство має стати механізмом посилення зовнішньополітичних позицій країни та реалізації рішень стратегічного спрямування.

Бібліографічний список:

1. Вовк В.М. Стратегічне партнерство Україна – США і проблема ядерної безпеки. URL: https://elibrary.ivinas.gov.ua/3388/1/StratehichneZpartnerstvoZvZzovnishniyZpolitytsi_1.pdf (дата звернення: 18.12.2021).
2. Толстов С.В. Феномен стратегічного партнерства в міжнародних відносинах XXI ст. URL: https://elibrary.ivinas.gov.ua/3388/1/StratehichneZpartnerstvoZvZzovnishniyZpolitytsi_1.pdf (дата звернення: 14.12.2021).
3. Герасимчук В.Г. Стратегічне партнерство: принципи, інструментарій, ефективність. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2014. № 11. С. 61–66.
4. Парахонський Б., Яворська Г. Стратегічне партнерство України. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/strategichne-partnerstvo-ukraini-analitichna-zapiska> (дата звернення: 25.12.2021).
5. Чекаленко В.Д. Зміна парадигми стратегічного партнерства. *Інститут всевітньої історії Національної академії наук України*. URL: <https://ivinas.gov.ua/archive/zmina-paradyhmy-stratehichnoho-partnerstva.html> (дата звернення: 14.12.2021).
6. Анджапарідзе А. Стратегічне партнерство в зовнішній політиці України: теоретичний і практичний аналіз. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. Вип. 90. Ч. I. С. 77–83.
7. Жовква І.І. Моделі стратегічного партнерства. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2003. № 41. Ч. II. С. 32–38.
8. Чжао Хуашен. Российско-китайское стратегическое партнерство: от континентального к морскому. URL: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/rossiysko-kitayskoe-strategicheskoe-partnerstvo-ot-kontinentalnogo-k-morskomu/> (дата звернення: 18.12.2021).
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-20#Text> (дата звернення: 18.12.2021).
10. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України»: Указ Президента України № 448/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017> (дата звернення: 14.12.2021).
11. Шелест Г. Стратегічне партнерство без стратегії. Хто вони – стратегічні партнери України. URL: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2021/11/Strategic-Partners.pdf> (дата звернення: 14.12.2021).
12. Хартія стратегічного партнерства Україна – США від 10 листопада 2021 року. URL: <https://mf.gov.ua/news/hartiya-strategichnogo-partnerstva-ukrayina-ssha> (дата звернення: 14.12.2021).
13. Угода про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії від 08.10.2020. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU20051Z.html (дата звернення: 15.12.2021).
14. Ржевська Н.Ф. Стратегічні прогнози щодо перспектив стратегічного партнерства для України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2018. Вип. 137. С. 4–12.
15. Лезіна А.В., Андрійшина А.В. Актуальні напрями стратегічного партнерства України. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/32907> (дата звернення: 14.12.2021).

References:

1. Vovk V.M. (2016) Stratehichne partnerstvo Ukraina-SShA i problema yadernoi bezpeky [Ukraine-US Strategic Partnership and the Problem of Nuclear Security]. URL: https://elibrary.ivinas.gov.ua/3388/1/StratehichneZpartnerstvoZvZzovnishniyZpolitytsi_1.pdf (accessed 18 December 2021).
2. Tolstov S.V. (2016) Fenomen stratehichnoho partnerstva v mizhnarodnykh vidnosynakh XXI st. [The phenomenon of strategic partnership in international relations of the XXI century]. Available at: https://elibrary.ivinas.gov.ua/3388/1/StratehichneZpartnerstvoZvZzovnishniyZpolitytsi_1.pdf (accessed 14 December 2021).
3. Herasymchuk V.H. (2014) Stratehichne partnerstvo: pryncypy, instrumenta-rii, efektyvnist [Strategic partnership: principles, tools, efficiency]. *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, no. 11, pp. 61-66.
4. Parakhonskyi B. Yavorska H. (2011) Stratehichne partnerstvo Ukrainy [Strategic partnership of Ukraine]. Available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/strategichne-partnerstvo-ukraini-analitichna-zapiska> (accessed 25 December 2021).
5. Chekalenko V.D. (2016) Zmina paradyhmy stratehichnoho partnerstva [The paradigm of strategic partnership changing]. *Website of the Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine*. Available at: <https://ivinas.gov.ua/archive/zmina-paradyhmy-stratehichnoho-partnerstva.html> (accessed 14 December 2021).
6. Andzhaparidze A. (2010) Stratehichne partnerstvo v zovnishnii politytsi Ukrainy: teoretychnyi i praktychnyi analiz [Strategic partnership in foreign policy Of Ukraine: theoretical and practical analysis]. *Current issues of international relations*, vol. 90, part I, pp. 77 -83.
7. Zhovkva I.I. (2003). Modeli stratehichnoho partnerstva [Strategic partnership models]. *Current issues of international relations*, no. 41, part II, pp. 32–38.
8. Chzhao Khuashen (2021) Rossiysko-kytayskoe stratehicheskoe partnerstvo: ot kontynentalnogo k morskomu [Russian-Chinese strategic partnership: from continental to nautical]. Available at: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/rossiysko-kitayskoe-strategicheskoe-partnerstvo-ot-kontinentalnogo-k-morskomu/> (accessed 18 December 2021).
9. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of September 14, 2020 "On the National Security Strategy of Ukraine": Decree of the President of Ukraine № 392 / 2020. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-20#Text> (accessed 18 December 2021).

10. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of July 30, 2021 "On the Strategy of Foreign Policy of Ukraine": Decree of the President of Ukraine № 448 / 2021. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017> (accessed 14 December 2021).
11. Shelest H. (2021) Stratehichne partnerstvo bez stratehii. Khto vony – stratehichni partnery Ukrainy [Strategic partnership without strategy. Who are they - strategic partners of Ukraine]. Available at: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2021/11/Strategic-Partners.pdf> (accessed 14 December 2021).
12. Ukraine-US Strategic Partnership Charter of November 10, 2021. Available at: <https://mfa.gov.ua/news/hartiya-strategichnogo-partnerstva-ukrayina-ssha> (accessed 14 December 2021).
13. Agreement on Political Cooperation, Free Trade and Strategic Partnership between Ukraine and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland 08.10.2020. Available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU20051Z.html (accessed 25 December 2021).
14. Rzhavska N.F. (2018) Stratehichni prohnozy shchodo perspektiv stratehichnogo partnerstva dlia Ukrainy [Strategic forecasts for the prospects of strategic partnership for Ukraine]. *Current issues of international relations*, no. 137, pp. 4–12.
15. Liezina A.V., Andriishyna A.V. (2020) Aktualni napriamy stratehichnogo partnerstva Ukrainy [Current directions of strategic partnership of Ukraine]. Available at: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/32907> (accessed 14 December 2021).